

**Граб Тетяна,
Рудницька Неля Юріївна**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вихід української освіти на якісно новий рівень визначив сучасні ідеали виховання, які повинні стати основою відтворення духовно-морального потенціалу нації. Головна мета виховання, визначена в Концепції національного виховання, полягає у передачі молодому поколінню багатств духовної культури народу.

В сучасних умовах, коли динамічна і часом непередбачена соціально-політична обстановка в країні значно ускладнила виховний процес, коли підростаюче покоління, увібравши в себе всі недоліки суспільства в його переломний період, стає також все більш непередбаченим, проблеми моральності, моральної культури, морального виховання висувуються на одне з перших місць, як основа насамперед гуманістичного виховання молоді в обстановці ринкових відносин, що вимагає не тільки самостійності, гнучкості, діловитості, але й виховання нової особистості, орієнтованої на загальнолюдські моральні цінності, щоб і ринкова економіка була сформована з людською особою: для блага людини.

Мета статті полягає в аналізі змісту і завдань морального виховання й визначенні рівня сформованості моральних знань та норм моральної поведінки молодших школярів.

Проблемою морального виховання особистості займалися В. Зибковець, І. Мар'єнко, Т.Гуменникова, В.Бачінін, І. Зайцева, Л. Крайнова, Є. Богданов, Б. Додонов, А. Запорожець, К. Платонов, К. Ушинський, О. Чебикін та ін..

Моральне виховання – виховна діяльність школи, сім'ї з формування в учнів моральної свідомості, розвитку морального почуття, навичок, умінь, відповідної поведінки.

Моральне виховання передбачає формування в дітей почуття любові до батьків, вітчизни, правдивості, справедливості, чесності, скромності, милосердя, готовності захищати слабших, шляхетного ставлення до жінки, благородства, інших чеснот [1, с. 110].

Гельвецій твердив, що мета виховання має полягати в тому, щоб розкрити серце дитини для гуманності, а розум – для правди, щоб виховувати патріотів, у свідомості яких ідея особистого добра тісно пов'язана з ідеєю добра для всіх людей. Моральне виховання, на думку Гельвеція, можна здійснювати за допомогою «Катехізису моралі» (подібно до релігійного катехізису), де дитина може взнати про справедливість, істину, користь тощо [2, с. 54].

Оснoву моральних цінностей молодших школярів складають знання про моральні норми поведінки, мотиви моральної поведінки, уміння морального вибору, уміння оцінити моральний вчинок (моральна самооцінка).

Роботу з морального виховання дітей я уявляю як послідовне розв'язання таких завдань:

- розширювати, поглиблювати і систематизувати знання дітей про моральні норми і правила культурної поведінки;
- викликати у школярів активне бажання культурно поводитися, додержуватися морально-етичних норм, виробляти негативне, неприязне ставлення до антигромадських виявів у навколишньому житті;
- формувати турботливе ставлення до оточуючих людей, до природи;
- розвивати вміння школярів справедливо оцінювати свої і чужі вчинки, узагальнювати й нагромаджувати досвід моральної поведінки

У визначенні показників і ознак вихованості учня вихідними є: з одного боку, інтегральні прояви особистості, їх структура, з іншого – їх динаміка: «зона найближчого розвитку» [3, с. 30].

Для діагностики сформованості моральних знань і норм моральної поведінки молодших школярів нами були обрані відповідні методики.

В дослідженні взяли участь 20 учнів 3-класу ЗОШ №25 м. Житомира.

Методика «Незакінчені речення» мала за мету визначення рівня розуміння та усвідомлення молодшими школярами сутності змісту моральних понять.

Результати методики «Незакінчені речення» дали змогу виявити певну обмеженість у трактуванні змісту моральних понять.

Узагальнюючи відповіді дітей на всі 6 незакінчених речень, ми отримали наступні результати:

- поняття «добро» усвідомлюють 16(80%) учнів;
- поняття «зло» усвідомлюють 18(90%) учнів;
- поняття «чесність» усвідомлюють 15(75%) учнів;
- поняття «справедливість» усвідомлюють 9(45%) учнів;
- поняття «співчуття» усвідомлюють 16(80%) учнів;
- поняття «відповідальність» усвідомлюють 12(60%) учнів.

Отже, проведене дослідження дозволило оцінити рівень розуміння та усвідомлення молодшими школярами сутності змісту моральних понять як такий, що потребує подальшого розвитку і вдосконалення.

Ефективність процесу засвоєння моральних знань молодшими школярами, поряд із формуванням відповідних уявлень і понять, передбачає цілеспрямовану роботу, що сприяє формуванню в учнів:

- вміння правильно сприймати моральну ситуацію, представлену в літературному творі або виділену із реального життя;
- вміння дати оцінку, адекватну моральній ситуації, що аналізується;
- вміння правильно визначати мотиви морального вчинку;
- вміння співпереживати, співчувати іншій людині;
- особистісне ставлення до тих чи інших моральних ситуацій;
- моральної потреби діяти певним чином, відповідно засвоєним моральним знанням [1, с. 377].

Результати методики «Незакінчені речення» засвідчили, що найбільші труднощі у молодших школярів виникли при трактуванні змісту моральних понять «справедливість» і «відповідальність». Проведене дослідження дозволило оцінити рівень розуміння та усвідомлення молодшими школярами сутності змісту моральних понять як такий, що потребує подальшого розвитку і вдосконалення.

Методика «Вибір» передбачала дослідження рівня володіння молодшими школярами знаннями про норми моральної поведінки.

Учням пропонувалося обміркувати свою поведінку у запропонованих педагогічних ситуаціях. Потрібно було вибрати запропонований варіант відповіді, який був би тотожний до вчинку учня.

Проведена методика дозволила встановити, що більшість опитаних дітей володіють елементарними навичками поведінки у типових ситуаціях. В той же час проведенне дослідження дозволило оцінити рівень володіння молодшими школярами нормами моральної поведінки як такий, що потребує подальшого розвитку і вдосконалення.

Глибинний сутнісний зв'язок між соціальністю, духовністю й моральністю як продукованими людиною явищами, не дозволяв нехтувати формуванням моральних і духовних якостей.

Формування внутрішнього, духовного світу людини без огляду на соціальні реалії її життя несе в собі небезпеку соціальної неадекватності, самотності, втечі у світ ідеальних ілюзій, втрати життєвої наснаги.

Список використаної літератури

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 576 с.
2. Левківський М.В. Історія педагогіки: Підручник. – Київ.: Центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
3. Колкунова В.В. Рівні, показники та критерії моральної вихованості особистості // Педагогічний альманах. – 2009. – Випуск 4. – С. 29-35